

Otázka: Člověk mezi lidmi (Základy sociologie)

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): mojzte

Teorie vzniku společnosti. Tradiční, moderní a postmoderní společnost. Předmět sociologie. Vznik a vývoj sociologie jako vědy. Členění sociologie a její metody. Autorita a moc. Sociální řád - konsensus nebo násilí? Sociální kontrola a reakce na ni. Smysl trestu a resocializace.

Teorie vzniku společnosti

- potřeba lidí sdružovat se je dána již evolučně - spolupracujeme, jsme vnitřně organizovaní
- existuje mnoho původů vzniků společností (vyberu jen některé)

o teorie náboženská

§ stát stvořili Bohové

§ Egyptský král = vtělený Bůh

§ mezopotamský král = boží syn

§ křesťanský král vládne z Boží vůle

o teorie mocenská

§ vládne ten, kdo má moc

§ základy tomu dal Machiavelli

o teorie kulturní

§ neřídíme se pouze instinkty a vytváříme svět kultury

§ v rámci kultury vytváříme osobitou formu organizace společnosti

o teorie smluvní

§ společnost a stát vzniká dohodou mezi lidmi

§ každý se vzdá části svých práv a své moci výměnou za bezpečí a spolupráci

§ základem je společenská smlouva

□ společenská smlouva

o teorie, podle níž veškeré právní a mocenské vztahy ve společnosti jsou dány jakousi dohodou mezi všemi členy dané společnosti

o motivací je nejistota, kterou lidé pociťují

o výměnou za ztrátu části svobody se jim dostává ochrany jejich práv a jejich jistot

□ teorie společenské smlouvy a její myslitelé

o Thomas Hobbes

§ dílo – Teorie vzniku státu (Leviathan)

□ 1. přirozený stav

o původně byla mezi lidmi rovnost, nebyla soukromý majetek, ale každý usiluje o výhody □

soupeření

o hl. příčiny sporů = soutěžení, nedůvěra, touha po slávě

o přirozený stav = válka proti všem

o toto neuspokojilo lid, proto nastává tzv. společenský stav

□ **2. společenský stav**

o lidé dávali pravidla svému egoismu

o klid lze zajistit jedině násilím, později dohodou vzniká stát

o zajištění bezpečí prostřednictvím nadřazené moci státu

o stát je velký, silný a umělý člověk - vůle lidí jsou zničeny

o stát = megačlověk = Leviathan

o na vrcholu je jen jeden člověk (dá se to lehce zneužít)

o John Locke

§ zastával svou vlastní verzi teorie společenské smlouvy

§ pozměnil Hobbsovu totalitní vládu a vylepšil to

§ stanovil, že 3 lidé budou na vrcholu a každému dáme trochu moci - tři lidé se budou navzájem hlídat a kontrolovat

□ moc zákonodárná, výkonná a federální

o Charles Montesquie

§ vylepšil a lépe vyvážil tři základní složky moci

□ zákonodárnou, výkonnou a soudní

o Jean-Jacques Rousseau

§ termín **suverenita lidu** - obnovení rovnosti všech - lidé mohou být zároveň poddanými i suverény

§ založil princip demokracie □ respekt suverenitě lidu a dělby moci

§ suverenita lidu je zakotvena v ústavě - článek právo na odpor

□ moc se o tom nemluví, dalo by se to zneužít a bylo by to nebezpečné

□ když panovníci porušují ústavu a ústavními kroky tomu nejde zabránit, mohou zakročit lidé a to i silou

Tradiční, moderní a postmoderní společnost

□ tradiční společnost

o typ sociální společnosti od počátku zemědělství do počátku rozvoje průmyslové civilizace

o stabilní sociální struktur - postavení člověka je dání postavením jeho rodičů

o stát minimálně zasahuje so chodu domácností

o společnost je dělena na stavy/kasty

o rodina je veliká - vícegenerační

□ moderní společnost

o také industriální společnost

o typ sociální organizace vyvíjející se od počátku průmyslové revoluce

o společnost je založena na tržním mechanismu

o potíže lidské sebeidentifikace - nemožnost ztotožnit se s jednou hlavní sociální rolí

o důraz je kladen na materialistické hodnoty - založeno na apriorním požadavku materiálního dostatku

o společnost konzumní

☐ **postmoderní společnost**

o odmítání vize intelektuální a kulturní nadřazenosti západní civilizace

o prosazování alternativností přístupů ke světu

o pluralismus kultur, tradic, ideologií a forem života

o alternativní konzum

Předmět sociologie

☐ sociologie = věda společnosti

☐ zabývá se studiem společenských vztahů a chováním člověka ve společnosti (psychologie zkoumá chování jedince)

☐ socio/societas = společnost; socius = druh, společník; logie ☐logos = nauka, věda

☐ zabývá se

o jednáním lidí ve společnosti, strukturou společnosti, sociální interakcí, sociálními skupinami, sociálními fakty a společenskou dynamikou - sociální změnou

☐ **společnost**

o něco mezi rodinou a státem

o rysy společnosti - soudržnost, sdílení podobných hodnot, společná minulost a tradice, společné cíle, stejný jazyk

Vznik a vývoj sociologie jako vědy

- sociologie – poprvé řečeno od filosofa Augusta Comta (1839) – zakladatel filosofie
- vznikla později než bychom předpokládali
- pozdní vznik je možná způsoben až rozporem mezi tradiční a moderní společností v Evropě v 19. století
- sociologie je výsledkem krize přechodu mezi tradiční a moderní společností
- vývojové období sociologie – doba zakladatelů

o ekonomické pojetí - Karel Marx

§ člověka pochopil jako souhrn společenských vztahů, jejichž základem jsou vztahy vznikající při materiální výrobě a dělbě práce

o biologické/organistické pojetí - Herbert Spencer

- § inspirován myšlenkou Darwina
- § idea „boje o přežití“ – sociální darwinismus
- § společnost se vyvíjí obdobně jako biologické druhy

o chápající sociologie - Max Weber

§ pojem ideální typ – co by člověk udělal, kdyby jednal zcela racionálně, v souladu se smyslem svého vlastního chování

□ teorie elit

o elita – kategorie osob se svými individuálními vlastnostmi, profesionálními kvalitami a sociálnímu postavení – díky tomu zauímají zvláštní významnou pozici

o elita (skrytá elita) □ obslužná elita (závisí na skryté elitě, lidé dohlídnou jen do obslužné)□

mediální elita (hvězdy, celebrity, lidé jim závidí)

§ skrytý elita přežije velmi dlouho – nikdo neví, kde jsou a kdo to jsou

§ obslužná elita s může občas obměňovat

§ mediální elita se velmi rychle mění, celebritou se člověk stane rychle, ale stejně rychle spadne na dno

o do vrcholných elit se dostávají lidé až po 3 generacích – předtím burani, kteří nabili majetek nějak nelegálně, až 3. generace začíná být elitní a součástí elity (hovoří vybraně o umění apod., znají perfektně stolování, super dovolenkové destinace apod.)

Členění sociologie a její metody

□ různé sociologie zabývající se globálními teoriemi

o interpretují velké společnosti – svět, stát, civilizace

o nyní se to již tolik nepoužívá, sociologie se zabývá menšími společnostmi

□ různé sociologie zabývající se teoriemi středního dosahu

o vysvětlují povahu sociálních skupin – dělnictvo, studenti, nebo vymezenou oblast sociálních jevů

o dělí se na speciální sociologické disciplíny

§ sociologie politiky, výchovy, práva, volného času, reklamy apod.

□ sociologické metody – obě dvě metody se kombinují

o kvantitativní výzkum

§ testování pravdivosti nebo nepravdivosti hypotéz na velkém vzorku respondentů

§ děje se: přímým pozorováním, rozhovorem, dotazníkem, analýzou dokumentů

o kvalitativní výzkum

§ nejde o testování a prověřování hypotéz ale o hledání motivů, které stojí za jednáním lidí a zkoumání významu, které lidé přisuzují sociálním faktům

§ děje se: zúčastněným pozorováním, analýzou osobních dokumentů, nestandardizovaným rozhovorem

Autorita a moc

□ moc = schopnost vládnout sám sebou a prosadit svou vůli případně i proti vůli druhých

o prostřednictvím moci se tedy obvykle projevuje nadřazenost jedné vůle nad druhou

o moc patří každému člověku – je to úsilí o sebeprosazení

□ **Max Weber rozlišoval 2 základní typy moci**

o elementární moc (přirozená/základní)

§ moc, s níž se prosazuje každá živočich včetně člověka, patří k životu – jejím opakem je bezmoc a nemoc

§ máme ji všichni, je to moc být, moc žít

o panství - ovládání

§ moc jedince nebo skupiny nad určitou společností

§ vy my kus své moci odevzdáte a já jsem teď silnější než vy – dá se nabýt mnoha způsoby

□ **uzurpátorské panství/holá moc**

o moc, založena na donucení – silou, násilím, proti vůli společnosti

□ **legitimní panství**

o zákonem oprávnění, tedy moc s autoritou, moc založena na všeobecném souhlasu

o charismatické panství

§ charismatická osoba přesvědčí ostatní lidi, že je v jejich zájmu mu moc předat

§ nevýhoda - po smrti charismatické osoby se tento druh moci rozpadá

o tradiční panství

§ dědičnost moci; umožňuje stabilitu moci

§ nevýhoda - nezaručuje kvalitu nového panovníka

o legální panství

§ moc se stanovuje na základě závazných pravidel

§ moc pomocí veřejných volby

□ autorita

o vážnost, vlivnost a význam jedince, která je respektovaný

o autorita mlž být založena na věku, vzdělání a formální pozici jedince

o **formální autorita** - právo nařizovat, rozhodovat, vyžadovat poslušnost

o **neformální autorita** - status zkušeného člověka, jehož názor všichni berou vážně

Sociální řád - konsensus nebo násilí?

□ každé lidské společenství je založeno na existenci určitého sociálního řádu a respektu vůči němu

□ **sociální řád** - je výsledkem fungování relativně stabilní struktury sociálních institucí a vzájemné sociální solidarity (lidské soudržnosti)

o dodržování tohoto řádu a úcta k němu zaručují existenci společnosti a udržování sociálního konsensu

☐ extrémní teorie - základem je konsensus/základem je konflikt - mělo by to být v souladu

☐ **konsensus** - souhlas, shoda mezi názory jednotlivých osob nebo skupin

o je prostředkem nenásilného řešení konfliktů

☐ **násilí** je jednání, které přímo ohrožuje zdraví fyzické či duševní a život druhých lidí

o jeho cílem je prosadit svou vůli/moc zlomí jejich opor

☐ teorie konsensu je založena na 4 předpokladech

o předpoklad stability, rovnováhy, funkcionality a konsenzu

☐ teorie konfliktu naopak vychází z těchto 4 předpokladů

o předpoklad dějinnosti, explozivity, disfunkcionality či produktivity, a předpoklad nátlaku

Sociální kontrola a reakce na ni

☐ každé společenství je založeno na existenci sociálního řádu a respektu vůči němu

☐ **sociální kontrola** = soubor prostředků, které má určitá společnost nebo kolektiv k dispozici k tomu, aby přiměly své členy k přijetí předepsaných pravidel a stanovených modelů chování

☐ **formální sociální kontrola** = systém zákonem podložených sankcí (školní řád)

☐ **neformální sociální kontrola** = sankce za všeobecným konsensem přijaté mravní normy a způsoby chování, nikde u nich není napsáno jak trestat

☐ v praxi se formální a neformální sociální kontrola prolíná

☐ **funkce sociální kontroly**

- o preventivní a odstrašující – eliminuje jen potencionální příčiny vzniku deviací apod.
- o resocializační – když lidé sociální normu porušili, redukuje nebo eliminuje potřebu činit tak znovu
- o stabilizační – dodává lidem pocit klidu a jistoty

☐ **způsoby sociální kontroly**

o **pozitivní** - odměny, povýšení, obdiv druhých

o **negativní** - trest

§ **vnitřní** - stud, výčitky svědomí

§ **vnější** - násilí nebo hrozba násilím, odejmutí svobody, tresty, ironie, zesměšnění, opovržení

Smysl trestu a resocializace

☐ trestem společenství vymáhá dodržování svých norem

☐ trestem hodnotí a potvrzuje závažnost a zároveň uznává trestaného jako přičetnou osobu

☐ od doby, co se lidé začali spojovat do společenství začali využívat i určitých forem trestání

☐ trest = využíván jako prostředek, který uděluje člověku sankci, za to, že se choval nějakým nespolečenským a neakceptovatelným způsobem

☐ příklady trestů

o výchovné, náboženské, morální, pracovní, tresty působící ve sportu a hře

☐ 4 funkce trestu

o přispět k nápravě potrestaného (výchovná funkce)

o odradit či odstrašit jiné od podobného jednání (preventivní funkce)

o chránit společnost před pachatelem (ochranná funkce – např. vězení)

o obnovit spravedlnost, která byla přečinem narušena (restaurativní funkce)

□ **účinnost sankcí** – závisí na přiměřenosti sankce – vhodného výběru i intenzity

o závisí také na osobnosti, toho kdo je trestán a kým je trestán – jakou autoritou

□ **resocializace**

o = znovu zakotvení do společnosti

o člověk se přizpůsobuje a učí se novému chování

o přijetí nových norem a hodnot, které jsou většinou spojené s novým sociálním postavením, jež člověk získává (stane se rodičem)

o resocializace často řeší psychologové – např. s propuštěnými vězni, kteří se navrací zpět do společnosti

o socializace = dítě si osvojuje pravidla života ve společnosti

o Probační + mediační služba?